

nem kísérleti iskoláról van szó, hanem konkrét céllal működő gyakorlóiskoláról, de igyekeznek megtalálni az egyensúlyt”.

Gyakorlóiskolák a jövőben

Utolsó kérdéseink egyike a gyakorlóiskolák jövőjére irányult. Itt elsősorban tervekre, az aktuális oktatáspolitikai változások ismeretére voltunk kíváncsiak. Sokatmondó adat, hogy a megkérdezettek 30 százaléka (a nem vezetőtanárként dolgozók 66,7 százaléka [a khi négyzet-próba alapján az összefüggés szignifikanciaszintje: $p=0,004$]) – elmondásuk szerint – nem tudja, hogy milyen változások várhatók a közeljövőben a gyakorlóiskola munkájában, 10 százaléuk pedig nem akart válaszolni erre a kérdésre. Kifejezték, hogy „nem látják pontosan az irányt”, sőt „bizonytalannak érzik a jövőt”.

A gyakorlóiskolák jövőjével kapcsolatosan a válaszadók megemlézték a tanulók és a tanárjelöltek létszámának növekedését és az ebből adódó feladatokat, a gyakorlati rész bővítésének lehetőségét, változásokat az óraszámok tekintetében, az or-

szágos pályázatokba való bekapcsolódást, a minőségbiztosítás fejlesztését, valamint a kétszintű érettségire való felkészülést, ami új kihívást jelent az iskolák számára. Egyrészt hangsúlyozták, hogy a jövőben is követni kívánják a pedagógiai programban leírtakat, mivel azt nagyon jónak ítélik. Elsősorban pozitív változásokat remélnék.

Másrészt azonban bíznak benne, hogy „nem lesz változás a közeljövőben, és végre nyugalmi állapotba kerülve” dolgozhatnak, hogy „a sok változás után az állandóság korszaka jöjjön el”.

Megemlézték továbbá, hogy egy új trend megjelenése tapasztalható az oktatásügyben: „a gyakorlóiskoláknak mintaiskolává kell alakulni, ami többet jelent, mint a felsőoktatási tanárjelöltek fogadása”. Remélik, hogy a jövőben is – a hagyományokhoz hűen – a gyakorlati tanárképzésben nagy szerepet fognak vállalni a gyakorlóiskolák.

Holik Ildikó

*Neveléstudományi Tanészék, BTK,
Debreceni Egyetem*

Egy nemlétező műfaj: a pedagógiai tanácsadás

Valószínűleg maga a kifejezés is magyarázatra szorul; s miért is lenne másképp, hogyha egyszer nemlétező műfajról beszélünk, annak ellenére, hogy Bagdy Emőke és Telkes József már 1988-ban megjelent, „Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában” című könyvében felhívja a figyelmet a pedagógusok mentális támogatásának szükségességére, és önálló fejezetet szentelnek a pedagógiai konzultációnak.

Aképlet roppant egyszerűnek látszik: a tanácsadó (segítő) értő figyelmet kínál, s a problémafeltárás és problémamegoldás felé vezető úton támogatja a hozzá forduló pedagógust; ezzel oldva feszültségét, erősítve kompetenciáját. Ám a pedagógiai konzultáció nem varázslás: azaz, hogy a segítő rámutat a konfliktus mé-

lyén húzóó problémára, éppen hogy visszadja a felelősséget. A problémát ugyanis az érintetteknek kell megoldaniuk...

Olyan szolgáltatásról van tehát szó, amely egy érettebb, emberibb pedagógiai munka támogatásának reményében további felelősséget ruház a pedagógusokra. „Segítetek, hogy jobb lehess” – hirdethetné

a pedagógiai konzulens (ha lenne ilyen) védett szerepének biztonságából; ám – érthető módon – korántsem biztos, hogy ezzel az ajánlattal osztatlan sikert aratna a napi konfliktusokkal küzdő pedagógusok körében. Többek között ezért is nehéz a pedagógiai tanácsadás adekvát helyét az iskola világában megtalálni. S nehéz azért is, mert az iskola mai struktúrája egyáltalán nem támogatja a pedagógiai párbeszédet. Ott, ahol a szakmai munka alapegysége a szaktárgyi munkaközösség, egészen biztos, hogy az egy csoportba tartozó tanárok véletlenül sem tanítják ugyanazt a gyereket. Ott, ahol a tanárban két hosszú sorban vannak elrendezve az asztalok (vajon ki írta elő, hogy egy tanári szobát csak így szabad berendezni?!), spontán beszélgetés jóformán nem alakulhat ki. S ott, ahol nem tudják, hogy beszélgetni „lehet”, vajon hogyan ágyazódhatna be a mindennapi létezésbe a pedagógiai konzultáció? A problémák száműzése egy „titkos szobába” pontosan azt a csodavárást erősítené, amivel a pedagógiai tanács-

adás nem tud és nem is akar mit kezdeni...

Adott tehát egy megközelítés, egy módszer, egy lehetőség, amely egyelőre nem találja a helyét az iskolában. Hogy nyitottság és igény lenne rá, annak ékes bizonyítéka az Osztályfőnökök Országos Egyesületének tanácsadása. A tanácsadó rovat két éve működik, jobb híján (vagy éppen nagyon is szerencsés módon?) internetes on-line formában.

A tanácsadó rovatról

Lehet, hogy valóban szerencsés a tanácsadás internetes működtetése. Technikai előnye, hogy gyors és mind többek

számára hozzáférhető, tartalmilag pedig a spontaneitás és anonimitás biztosításával segíti a kérdések őszinte megfogalmazását, a problémák vállalását. Egyetlen gond vele, hogy nem ad módot az esetek hosszabb követésére (illetve a tanácsot kérők nem élnek ezzel a lehetőséggel, hiszen nekik kellene újra jelentkezniük); ők azonban mintegy eltűnnek az egyszeri kérdésre kapott egyszeri válasszal, éppen a tanácsadót hagyva ezzel bizonytalan helyzetben. Pontosan azért, mert a követésre nincsen mód, nagyon fontos, hogy az internetes tanácsadás még a személyes konzultációhoz képest is kevésbé direkt, sokkal inkább a

Lehet, hogy valóban szerencsés a tanácsadás internetes működtetése. Technikai előnye, hogy gyors és mind többek számára hozzáférhető, tartalmilag pedig a spontaneitás és anonimitás biztosításával segíti a kérdések őszinte megfogalmazását, a problémák vállalását. Egyetlen gond vele, hogy nem ad módot az esetek hosszabb követésére (illetve a tanácsot kérők nem élnek ezzel a lehetőséggel, hiszen nekik kellene újra jelentkezniük); ők azonban mintegy eltűnnek az egyszeri kérdésre kapott egyszeri válasszal, éppen a tanácsadót hagyva ezzel bizonytalan helyzetben.

nézőpontok felvilágosításával, semmint konkrét javaslatok megfogalmazásával operál, a kérdezőre bízva nemcsak a cselekvést magát, de a mérlegelés és a döntés felelősségét is. A nyilvánosságot vállaló kérdező problémája a válasszal együtt olvasható a rovatban, így azok, akik tanácsot kérnek, pontosan tudják, mire számíthatnak. Nagyon biztató és a tanácsadó számára inspiráló az a tapasztalat, hogy

egy-egy sok szempontú, ám konkrét megoldást nem sugalmazó válasz után a rovatban megszaporodnak az intim és összetett kérdések, bizonyítván, hogy a kérdezőket nem a csodavárás, hanem az együttgondolkodás szándéka motiválja.

Kérdések, problémák, nézőpontok

A tanácsadó rovathoz eljutott problémák cseppként a tengerben mutatják a pedagógusokat foglalkoztató problémákat, és nem csak tartalmukban, de a megközelítés módjában is. A levelekben megjelenik a pedagógus mint szakember (önképzés-

sel, továbbképzéssel, szakmai anyagokkal kapcsolatos konkrét kérdések); mint munkavállaló (juttatásokra vonatkozó kérdések, konfliktusok az igazgatóval); mint nevelő (konfliktusok, problémák, elgondolkodtató helyzetek gyerekekkel); mint érzékeny magánember (a környezetben adódó iskolai és nem iskolai problémák, magánélet, gyermeknevelés). Már ebből a sok szerepből is látszik, hogy pedagógusnak lenni (iskolában és iskolán kívül) nem egyszerű; különösen nem, ha a fent említett szerepek keverednek (hol van a diákokkal való kapcsolatban a magánélet és a sajátosan iskolai tanár-diák viszony határa; hogyan képviselhető az igazgató ellenében egy kifejezetten szakmai álláspont, amikor ő a munkaadó; hogyan rendezhető a szakmai elhivatottság és a megélhetési nehézségek konfliktusa stb.).

A megközelítés módjában sajnos általános (és nem csak a tanácsadó rovatban), hogy az emberek akkor kérnek tanácsot, amikor problémájuk már eljutott a kielétezett konfliktushelyzetig. Ilyenkor nagyon nehéz a tanácsadás, hiszen a „Ki a hibás?” és a „Kinek van igaza?” kérdések szinte kizárják a tudatból a konfliktus tényleges feloldását garantáló „Hogyan tovább?” kérdését.

Kinek van igaza?

Az ilyen típusú probléma megfogalmazása jogi köntösben jelentkezik, ami a jogtudatos magatartás örömteli megerősödésére (legalább is ennek szándékára) utal, ám a jognak valamiféle mágikus erőt tulajdonítva azt feltételezi, hogy a kérdés jogszabályi megválaszolásával a konfliktus automatikusan rendeződni fog. Sajnos azonban abban a fázisban, amikor a kérdezők a problémájukkal jelentkeznak, olyan kielétezett a helyzet, hogy már nem elég a megfelelő paragrafusra rámutatni (nem beszélve arról, hogy az iskola bonyolult világát szabályozó közoktatási törvény, végrehajtási rendeletével együtt, maga is meglehetősen bonyolult törvényi rendszer képez, és a megfajítás általában nem egy paragrafusban, gyakran még csak nem is

egy fejezetben található; nem beszélve arról, hogy a szemben álló felek egyike vélhetőleg jobban ismeri ezeket az összefüggéseket...). Így nem kizárható annak a veszélye, hogy a konfliktushelyzetben kezdett jogértelmezési procedúra – bár a jogállami működés szempontjából dicséretes – csak tovább élezi az amúgy is meglévő feszültségeket. Mindebből következik, hogy egy iskolában törvényes módon, normálisan működni sokkal egyszerűbb, mint az – akár törvénytelen működésből keletkezett – konfliktusokat kizárólag a törvényi paragrafusokra támaszkodva megoldani; a normális működésben ugyanis megvan a törvényes keretek megtartásához szükséges idő és nyugalom, míg a konfliktushelyzet pontosan ezt a kettőt szünteti meg... Vagyis a törvényt nem a konfliktusok megoldására, hanem megelőzésére – azaz a működés kereteinek biztosítására – kellene használni, minthogy arra való... A pedagógiai tanácsadás szempontjából ez azt jelenti, hogy sokkal szerencsésebb akkor rámutatni a jogszerű működés sérülésére, amikor még nincs konfliktushelyzet. Ehhez azonban a tanácsot kérők részéről kifinomult jogérzékenységre van szükség; azaz észre kell venni, ha egy helyzet, egy megoldás jogi értelemben „gyanús”. Szerencsére akadtak a rovatban ilyen levelek is. Ám a válasz, a tanács még ilyenkor sem lehet egyszerűen a megfelelő paragrafus citálása. Mert az sem véletlen, hogy vajon mi hajtotta a „vétkest” a törvénytelen működés irányába, hogyan lehetne megszüntetni az okot, hogy ez a készítés a továbbiakban véletlenül se merülhessen fel?

Ki a hibás?

A megközelítés másik jellemző módja az eszmei igazságszolgáltatás kérése. Akár érzéketlenségnek is tűnhet, amikor a plasztikusan megjelenített sérelem, ordító méltánytalanság láttán a tanácsadó egy kicsit hátralépve elemezni kezd, megvonva ezzel a teljes és feltétlen mentális támogatást a hozzá fordulótól. Valami más történik ilyenkor: a kiszolgáltatottságban való megértés és elfogadás (sőt megerősítés)

helyett a felelősség felmutatása, a kritika éppen hogy megnyitja a cselekvés terét; ha az áldozat is hibázott, ha ő is felelős a történetért, akkor nem kiszolgáltatott, hiszen ő maga cselekedhet jobban, ezzel előmozdítva a konfliktus rendeződését. Mert a hosszan elnyúló, hónapokig (évekig) fennálló konfliktushelyzeteket a szereplők együtt hozzák létre; bármennyire is „pikkelés” a tanár, nem véletlen, hogy éppen melyik gyerekre pikkol évek óta; s akármi-lyen váratlan a 18 éves lány otthonról való elköltözése, ezt a történetet az egész család, és pedig 18 év alatt készítette elő... Hosszan elnyúló konfliktusban csak az segít, ha megértjük, hogy a konfliktushelyzeteket együtt teremtjük és együtt tartjuk fenn, ezért a rendeződés érdekében mindenkinek meg kell keresnie a maga felelősségét. S bár zaklatottan, kiszolgáltatva, tehetetlen áldozatként talán nem kellemes, ha ilyesféle feladattal ruházzák fel az embert, mégis ez vezet a konfliktusból való tanuláshoz, önismerethez, s ezen keresztül egy harmonikusabb élet lehetőségéhez.

Kísérletek pedagógiai tanácsadásra

Nyilvánvaló, hogy egy interneten olvasott levél nem lehet alkalmas ilyesféle érési folyamatok katalizálására, s fenntartásukra még kevésbé. Ezért lenne fontos, hogy a bevezetőben említett nehézségek ellenére a pedagógiai tanácsadás attitűdje jelen legyen az iskolákban. Példákat ismerünk iskolapszichológus, illetve szociális munkás alkalmazásán kívül regionális iskolapszichológusi hálózat működtetésére, pedagógus esetmegbeszélő csoportok szervezésére, a gyermekjóléti szolgálat családgondozóinak pedagógusokat támogató jelenlétére az iskolákban. S nem utolsó sorban akár önsegítő pedagógiai tanácsadásnak is nevezhetőek az alternatív (és nem csak alternatív) iskolák pedagógus műhelyei, ahol téma lehet mindaz, amiről a fentiekben beszéltem.

Akikhez pedig mindez a szolgáltatás nem jut el, azoknak marad az internet, mert az is jobb, mint a semmi...

Földes Petra
*Osztályfőnökök Országos Szakmai
Egyesülete*